

## บทคัดย่อ

จากโจทย์วิจัย “การศึกษาวิจัยคนรุ่นใหม่กับการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ผลผลิตจากป่าชุมชน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ในระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ของการศึกษาวิจัย ได้วางกรอบในการศึกษาข้อมูลความรู้ ในประเด็นวิจัย เพื่อตอบ โจทย์วิจัย และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่ การพัฒนาคนรุ่นใหม่ผ่านการสืบค้นปัญหาสาเหตุที่แท้จริงโดยวิธีคิดเชิงระบบ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพและการสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง มีคำถามวิจัยหลัก คือ “คนรุ่นใหม่กับการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ผลผลิตจากป่าชุมชน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ควรเป็นอย่างไร” โดยมี วัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมชนิด ปริมาณ ฤดูกาล และรายได้ของผลผลิตจากป่า 2) เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตจากป่าชุมชน 3) เพื่อค้นหาผลผลิตจากป่าที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้เพิ่ม และจัดการผลผลิตจากป่าชุมชนอย่างยั่งยืนสู่เศรษฐกิจใหม่ในแต่ละชุมชน และ 4) เพื่อสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ผลผลิตจากป่าชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย มีนักวิจัย ทีมวิจัยชุมชนเป็นทีมหลักในการดำเนินงาน โดยมี โหนดแม่ฮ่องสอนเป็นที่เลี้ยงงานวิจัย ซึ่งมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมสรุปบทเรียน และการร่วมทำรายงาน ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานของโครงการวิจัย “การศึกษาวิจัยคนรุ่นใหม่กับการสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ผลผลิตจากป่าชุมชน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน” พบว่า

### บริบทการดำรงชีพและวิถีชีวิตของชุมชน

ในการศึกษาวิจัยทั้ง 4 พื้นที่ จะมีความแตกต่างในเรื่องของบริบทชุมชน ได้แก่ ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่ราบพื้นที่สูง วิถีวัฒนธรรมประเพณี การดำรงชีพ และการบริหารจัดการป่าชุมชน

ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่ศึกษาวิจัย มีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไทใหญ่ คนไทย(คนเมือง) ที่มีวิถีประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป มีวัฒนธรรมที่เชื่อมกับการจัดการดูแลทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า เช่น การเลี้ยงผี การแบ่งโซนป่า การใช้ประโยชน์ รวมทั้งการดำรงชีพที่มีอาชีพทำการเกษตรที่ไม่เหมือนกัน พื้นที่ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูงเป็นส่วนมาก ส่วนพื้นที่ของไทใหญ่ คนไทย จะอยู่พื้นที่ราบ ทำให้บริบทชุมชนมีความต่างมีความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ มีบริบทการดำรงชีพและวิถีชีวิตชุมชน ดังนี้

#### (1) ทุนทางกายภาพ

ชุมชนที่ทำกรวิจัยทั้ง 4 ชุมชน มีทางกายภาพที่เอื้อต่อการบริหารจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คือ ชุมชนพื้นที่สูง เหมาะต่อการทำเกษตรอินทรีย์ มีการแบ่งโซนป่าที่ชัดเจน มีทั้งป่าต้นน้ำ ป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย พื้นที่ทำกินที่อยู่อาศัย แต่จะมีความลำบากในเรื่องความสะดวกสบายในการเดินทาง ถนนลำบาก สัญญาณโทรศัพท์ไม่มี ไฟฟ้าเข้าไม่ถึง เทคโนโลยีไม่ทันสมัย ทำให้การทำงานยากลำบาก ส่วนพื้นที่ราบทำการเกษตรรูปแบบงานแปลงใหญ่ ทำสวนทำนา เอื้อต่อการทำมาค้าขาย เนื่องจากการเดินทาง การประสานงานไม่ยากลำบาก มีพื้นที่การจัดการดูแลทรัพยากรดิน น้ำ ป่า จะน้อยกว่าพื้นที่สูง ในการจัดการ

ป่าชุมชนพื้นที่ราบจะง่ายต่อการติดต่อประสานงานกับภาครัฐ การหนุนเสริมส่งเสริมจะเข้าถึงมากกว่าคนพื้นที่สูง

#### (2) ทูทางทรัพยากร

ทั้ง 4 พื้นที่วิจัย มีทุนทางทรัพยากรที่ดี การเก็บข้อมูลวิจัยพบว่าทั้ง 4 พื้นที่ชุมชนมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของอาหารทั้งพืชและสัตว์ป่า มีที่ดินที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุ มีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูกทำการเกษตร มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์สามารถใช้ทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ที่สำคัญพื้นที่ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารอย่างดี

#### (3) ทุนทางการเงิน

ชุมชนพื้นที่วิจัยในชุมชนมีกองทุนให้กู้ยืมในชุมชน ซึ่งเป็นเงินที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ชาวบ้านสามารถนำลงทุนในการทำการเกษตร ชาวบ้านในแต่ละชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่หมุนเวียน ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ อาชีพโดยหลักเน้นการไว้ในครัวเรือน เลือแบ่งปัน และขาย แต่ภาพรวมทุนทางการเงินของชุมชนชาวบ้านส่วนมากมีฐานะยากจน มีอาหาร 3 มื้อ มีกินมีใช้ อยู่อย่างเรียบง่าย เพียงพอกับฐานะในครัวเรือน

#### (4) ทุนทางมนุษย์

ทุนมนุษย์ ทุกชุมชนที่ทำการศึกษามีทุนมนุษย์ที่สูง เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ทางประเพณี ผู้รู้ทางวัฒนธรรม และผู้รู้ทางธรรมชาติมีมาก รวมทั้งกลุ่มแม่บ้านที่ความรู้ในการจัดการเมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่น กลุ่มเยาวชนที่ศึกษาเล่าเรียนจบมาสูง ๆ มีอาชีพการที่ดี ถึงว่าทุนมนุษย์ทั้ง 4 ชุมชนวิจัยมีต้นทุนจำนวนมาก

#### (5) ทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม ทั้ง 4 พื้นที่วิจัย เป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูง เนื่องจากวิถีชีวิตการดำรงอยู่อาศัยของชาวบ้าน อยู่อย่างเรียบง่าย เพียงพอ แบบดั้งเดิมที่ยังไม่เปลี่ยน มีการทำไร่หมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์แบบธรรมชาติ การทำนาขั้นบันได มีการอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่คงเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ไว้อยู่เป็นอย่างดี และมีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ตามฤดูกาลที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา ที่เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีหล่อหลอมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกัน

ทุนทางสังคม ระบบการอยู่ร่วมกันในชุมชนทุกครัวเรือนจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะแบบเครือญาติกันทั้งหมด มีวัฒนธรรมที่เอาชาวบ้านในชุมชนมาหล่อหลอมไว้ด้วยกัน

### **ข้อมูลผลผลิตจากป่าชุมชน ชนิด ปริมาณ ฤดูกาล และรายได้ของผลผลิตจากป่าชุมชน**

ข้อมูลการศึกษาพบว่า ในป่าชุมชนที่ชาวบ้านดูแลรักษาใช้สอยอยู่มีผลผลิตจากป่าชุมชน ชนิดพืชมีกว่า 150 ชนิด ชนิดสัตว์น้ำมากกว่า 60 ชนิด และสัตว์ป่ามีมากกว่า 80 ชนิด ในการจัดการกับผลผลิตทั้งพืช และสัตว์ มี 50 กว่าชนิดที่ชาวบ้านอนุรักษ์ไม่กิน มี 20 ชนิดที่ชาวบ้านนิยมนำมาขาย ส่วนที่เหลือกว่า 100 ชนิดชาวบ้านกินเป็นบางครั้งตามฤดูกาลและไม่ชอบกิน

สถานการณ์ด้านปริมาณในปัจจุบันที่ 4 พื้นที่ ทั้งพืชและสัตว์ มีปริมาณที่ยังไม่ลดน้อย อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการนำผลผลิตจากป่าเหล่านั้นมากินมาใช้ ชาวบ้านในชุมชนจะมีจิตสำนึกร่วมของการดูแลรักษา คำกล่าวที่ว่า “ใช้น้ำ ต้องรักษาน้ำ กินกุ้งกินปลา ต้องดูแลรักษา อยู่กับป่า ต้องรักษาป่า อยู่ในสังคม ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนกับผู้อื่น”

ในป่าชุมชนที่เป็นผลผลิตที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน คือ เห็ดถอบ เห็ดไข่ และบุก ทุกปีชาวบ้านจะมีรายได้จากการขายเห็ดไม่ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อครัวเรือน ส่วนพืชชนิดอื่น ๆ และสัตว์ป่า ชาวบ้านได้มานั้นกินในครัวเรือน และแบ่งปันกันในชุมชน จะไม่ขาย เพราะการซื้อขายไม่ใช่วิถีวัฒนธรรมของชุมชน ยกเว้นพืชประเภทเห็ดและบุก เพราะมีจำนวนมาก ชาวบ้านไม่นิยมกินกัน ไม่ขายก็จะเสีย เป็นเหตุที่ต้องขายและชาวบ้านก็จะมีรายได้เสริมกับพืชเหล่านี้ปีละครั้ง สามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนลงไปมาก

### **สถานการณ์ปัญหาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตจากป่าชุมชน และ ผลกระทบ**

สถานการณ์ที่สำคัญในปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อชุมชนทั้ง 4 พื้นที่ และชุมชนอื่น ๆ คือ การออกกฎหมายของรัฐบาล (กรมป่าไม้) มาบังคับใช้กับชาวบ้านในชุมชน ได้แก่ กฎหมายป่าไม้(ที่ดินที่อยู่อาศัย การหาของป่า การจัดการป่าชุมชน) ,นโยบาย คทช. ,การประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า และนโยบายการแก้ไขหมอกควันไฟป่า ข้อบังคับทั้งหมดเป็นเงื่อนไขอุปสรรคกับการดำรงชีพของชาวบ้านทั้ง 4 ชุมชน เช่น เรื่องการทำมาหากิน การอยู่อาศัย สิ่งที่เกิดปัญหา ได้แก่ (1) อดีตชาวบ้านทำไร่หมุนเวียน 10 รอบ ตอนนี้เหลือ 3-4 รอบ ทำให้ชาวบ้านมีวิถีการอาชีพเปลี่ยน บางพื้นที่ไร่หมุนเวียนหายไป พื้นที่ทำกินกลายเป็นไร่ถาวร (2) พื้นที่ชุมชนอยู่ในเขตอุทยาน เขตป่าสงวน เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ดูแลกันมา 100 กว่าปี มีความลำบากยากขึ้น เนื่องจากติดข้อบังคับกฎหมายป่าไม้ (3) วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเป็นปัจเจกส่วนตัวมากขึ้น ความรักความสามัคคีมีน้อยลงในชุมชน (4) ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อของคนในชุมชนเริ่มหายไป เนื่องจากเน้นประโยชน์ส่วนตนเห็นแก่ตัวมากขึ้น ไม่เคารพกฎระเบียบความเชื่อของชุมชนอีกต่อไป (5) การใช้ชีวิตในการทำการเกษตร การอยู่อาศัยไม่มีความปลอดภัยในชีวิต เนื่องจากที่ดินของชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์และอยู่ในเขตป่าชั้น 1,2,3 (6) ระบบการทำเกษตรในชุมชนแบบอินทรีย์หายไป เนื่องจากพื้นที่มีจำกัด ถูกยึด ทำให้ชาวบ้านหันมาทำเกษตรเชิงเดี่ยวมากขึ้น พื้พาสารเคมีมากขึ้น (7) วิถีความเป็นอัตลักษณ์เอกลักษณ์หายไปในเรื่องการแต่งกาย วัฒนธรรมประเพณี เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นหายไปเนื่องจากไม่มีที่ทำกินที่อยู่อาศัย (8) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหายไป เนื่องจากไม่มีการสืบทอด คนรุ่นใหม่เน้นไปตามกระแสนิยมของสังคม (9) พื้นที่ป่าต้นน้ำ ป่าอนุรักษ์ หายไปเนื่องจากถูกการบุกรุก บุกเบิกของชาวบ้าน ของคนมีอิทธิพล เพราะไม่มีพื้นที่ทำกิน (10) เกิดหมอกควันไฟป่าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐไม่เพียงต่อการดูแล เขตพื้นที่ดูแลมากขึ้น การดูแลไม่ทั่วถึง (11) การหาของป่ามากินมาขายลำบากมากขึ้น เนื่องจากผิดกฎหมายป่าไม้ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยาน

ปัจจุบันป่าชุมชนยังคงเหลืออยู่ไม่มาก ในการทำโครงการวิจัยนี้พื้นที่ทั้ง 4 ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านแม่กิ๊ ป่าชุมชนบ้านท่าหินสั่ม ป่าชุมชนบ้านต่อแพ และป่าชุมชนบ้านหัวแม่สุริน ยังมีการดูแลรักษาอย่างดี

มีการจัดการโดยมีกฎระเบียบร่วมของชาวบ้านชุมชน เป็นป่าชุมชนที่มีความสมบูรณ์มีความหลากหลายทางอาหาร การศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ไปสู่การสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ผลผลิตจากป่าชุมชน การศึกษาในตลอดช่วงของโครงการวิจัย(ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน) พบว่าชาวบ้านทั้ง 4 พื้นที่ มีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนดังนี้

#### การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

1. ประโยชน์ในการก่อสร้าง ชาวบ้านสามารถนำ ไม้มาทำ เป็นรั้วบ้าน รั้วกั้นแปลงผัก นำไม้ไผ่มาทำ เส้นตอก สำหรับมัดข้าว นำไปใช้เป็นชิ้นส่วนของเครื่องมือทางการเกษตร เช่น ค้ำจอบ นำไม้ไปสร้างเป็นศาลาพักที่หัวไร่ปลายนา สร้างกุฏิพระ ศาลาวัด ใช้สำหรับบูรณะซ่อมแซม สิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในวัด ต่อเติมซ่อมแซมอาคารเรียนในโรงเรียน

2. ประโยชน์ในการบริโภค ชาวบ้านสามารถเก็บผลผลิตภายในป่าชุมชนมาบริโภคได้ เช่น ในช่วงฤดูฝนสามารถเก็บเห็ด หน่อไม้ สมุนไพร เป็นต้น อีกทั้งไม้คดแดง หน่อไม้ไผ่ ซึ่งถ้าเก็บได้มากก็สามารถนำไปขายเป็นรายได้ให้แก่ตัวเองอีกด้วย นอกจากนี้ยังสามารถ หาปลาในห้วยและลำน้ำ

3. ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมตามความ เชื่อ ชาวบ้านจะจัดพิธีกรรมตามความเชื่อในป่าชุมชนเป็นหลัก เช่น พิธีบวชป่า หรือพิธีสืบชะตาป่าที่แสดงให้เห็นถึงความรักและหวงแหนป่า พิธีเลี้ยงผีขุนดินน้ำ ผีไฟ ผีป่า ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อแสดงถึงความเคารพต่อผู้ที่ให้ทรัพยากรธรรมชาติ ในการอุปโภค และบริโภค

4. ประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจ ในฤดูร้อนชาวบ้านมักเข้าไปในป่าเพื่อหลบร้อน เนื่องจากในป่ามี ลำห้วย ลำธารที่สามารถทำให้คลายร้อนได้ หรือว่างจากการทำงานแล้วก็มักจะเข้าไปนอนพักผ่อนเล่นที่ศาลาในป่าที่สร้างไว้หลายแห่งชาวบ้านหรือนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปกางเต็นท์นอนในป่าได้

5. ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์ชาวบ้านส่วนใหญ่ มักนำสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย เข้าไปหากินในเขตป่าชุมชน เนื่องจากมีพืชอาหารสัตว์มากมายรวมทั้งมีแหล่งน้ำสำหรับสัตว์เลี้ยงอีกด้วย โดยชาวบ้านสามารถนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปหากินได้

6. ประโยชน์ในการใช้เป็นเขตอภัยทาน ชาวบ้านใช้ป่าชุมชนเป็นเขตห้ามมีการตัดไม้ และห้ามล่าสัตว์ ห้ามจับปลา อีกทั้งยังใช้เป็นสถานที่ในการปล่อยนกปล่อยปลาตามประเพณีทางประเพณีวัฒนธรรม

7. ประโยชน์ในการใช้เป็นแหล่งชับน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ลำห้วยหลายสายเกิดจากการไหลมารวมกันของน้ำจากห้วยต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านนำมาใช้เป็นน้ำประปาหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังใช้น้ำจากแหล่งเดียวกันสำหรับทำการเกษตร

8. ประโยชน์ในการทำท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาความรู้ของนักท่องเที่ยว นักเรียน หรือบุคคลภายนอก เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

9. ประโยชน์ในการขยายพันธุ์ของพืช และสัตว์ เพื่อคนรุ่นหลัง ได้เห็น ได้กิน ได้ใช้ในอนาคตข้างหน้า

## รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของทั้ง 4 พื้นที่วิจัยในโครงการ

การจัดการป่าชุมชนของ 4 พื้นที่ที่มีกระบวนการที่เป็นขั้นตอนดังนี้

1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชน เพื่อเข้ามามีบทบาทในการดูแล ป่าชุมชน และกำหนดพื้นที่ป่าชุมชน โดยคณะกรรมการส่วนใหญ่มาจากความสมัครใจหรือผู้ที่มีจิตอาสา โดยคณะกรรมการป่าชุมชนมีบทบาทหน้าที่ คือ 1) ออกตรวจป่าชุมชน 2) ดูแลเขตป่า 3) ดูแลป่าในกลุ่มหาของป่า

2. กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยมีแนวทางการปฏิบัติ คือ นำ แนวคิดในการอนุรักษ์ปามากำหนดเป็นกฎเกณฑ์การใช้พื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งกำหนดไว้ว่าห้ามตัดต้นไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชน ห้ามล่าสัตว์ ห้ามจุดไฟเผาป่า ห้ามฟัน เพื่อกระทำการใด ๆ อันเป็นสาเหตุให้ ต้นไม้ตาย ห้ามขุดหัวไม้หุ้มัน หัวดอกกระเจียว ห้ามเผาถ่านและทำไม้ฟันจากป่าชุมชน แต่สามารถนำเอาเฉพาะกิ่งไม้แห้งหรือต้นไม้ที่ล้มตายแล้วมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือนได้

3. กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบของคณะกรรมการป่าชุมชน โดยใช้แนวทางการลงโทษจากระเบียบป่าชุมชนตามจารีตประเพณี และพิจารณาร่วมกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชนรวมถึงประชาชนในชุมชนด้วย โดยบทลงโทษมีรายละเอียด คือ 1) ห้ามตัดไม้ก่อนได้รับอนุญาตฝ่าฝืนจะถูกปรับ 2) ห้ามล่าสัตว์ถ้าฝ่าฝืนจะถูกปรับ 3) ห้ามบุกรุกที่ดินในป่าเพื่อทำกินถ้าฝ่าฝืนจะถูกปรับตามขนาดของพื้นที่บุกรุก 4) ห้ามคนนอกพื้นที่เข้ามาตัดไม้ถ้าฝ่าฝืนครั้งแรกจะทำการตัดเดือน ครั้งที่สองจะจับส่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้เพื่อดำเนินคดี และ 5) ห้ามจุดไฟเผาป่าเพื่อล่าสัตว์โดยเด็ดขาด

4. ปลูกต้นไม้เพิ่มในพื้นที่ป่าชุมชน โดยคณะกรรมการเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมและขอรับการสนับสนุนต้นกล้าจากรัฐ คณะกรรมการป่าชุมชนดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายเสียงหมู่บ้านเพื่อชักจูงให้ประชาชนเข้ามาร่วมกันปลูกต้นไม้ ซึ่งจะทำโอกาสวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ วันสิ่งแวดล้อม วันมาฆบูชา หรือวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น

5. แสวงหาวิธีเพื่อบำรุงรักษาป่าไม้ โดยคณะกรรมการป่าชุมชนร่วมกันกับประชาชนรวมกลุ่มกันช่วยแสวงหาวิธีเพื่อบำรุงรักษาป่า ซึ่งจะดำเนินการก่อนการจัดกิจกรรมสำคัญๆ ในชุมชน เช่น ก่อนทำพิธีเลี้ยงผี การบวชป่า รวมทั้งดำเนินการก่อนการปลูกป่า เป็นต้น

6. จัดเวรยามควบคุมการดูแลรักษาป่าเพื่อมิให้ ผู้ใดเข้ามาลักลอบตัดไม้ โดยมีการจัดคณะกรรมการออกตรวจเวรยามเพื่อลาดตระเวนภายในป่าชุมชนเดือนละ 1 ครั้ง

7. จัดทำแนวป้องกันไฟป่าโดยความร่วมมือของชาวบ้านทุกคน โดยคณะกรรมการป่าชุมชนจะดำเนินการพร้อมชาวบ้านในเดือนมีนาคม – เมษายน เป็นประจำทุกปี เนื่องจากเป็นช่วงฤดูแห้งแล้งอาจเกิดไฟป่าได้ง่ายทำให้ป่าชุมชนเสียหาย

## ข้อมูลผลผลิตจากป่าที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้เพิ่ม และจัดการผลผลิตจากป่าชุมชน

การทดลองปฏิบัติการ “การสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ผลผลิตจากป่าชุมชน 4 พื้นที่วิจัย” ที่ได้วิเคราะห์ค้นหาที่จะไปสู่การสร้างรายได้เพิ่ม ที่มีศักยภาพมีดังนี้

- 1) บ้านแม่กิ ตำบลแม่กิ ผลผลิตจากป่าชุมชน ได้แก่ บุก เห็ดถอบ มะขามป้อม และพืชสมุนไพรชนิดต่าง ๆ
  - 2) บ้านท่าหินสั้ม ตำบลเมืองปอน ผลผลิตจากป่าชุมชน ได้แก่ พืชสมุนไพร ไม้ไผ่ มะขามป้อม และกระเทียม
  - 3) บ้านต่อแพ ตำบลแม่เงา ผลผลิตจากป่าชุมชน ได้แก่ ไม้ไผ่ เห็ดถอบ
  - 4) บ้านหัวแม่สุรินทร์ ตำบลแม่อุคอ ผลผลิตจากป่าชุมชน ได้แก่ มะขามป้อม ตะไคร้ต้น ใบตองก้อ พืชสมุนไพร และพืชไร่พืชสวน มันเทศ เสาวรส
- ทั้งหมดได้มีการทดลองแปรรูปแล้ว สรุปในภาพรวมแล้วประสบผลสำเร็จ เนื่องจากขายได้ดี ผู้บริโภคตอบรับได้ดี มีตลาดมารับ และชาวบ้านมีรายได้จริง

### **แผนการดำเนินการต่อเนื่องของการทำงานในพื้นที่**

ความต่อเนื่องในการทำงานต่อในพื้นที่ทั้ง 4 ชุมชนวิจัย คือ

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในการแปรรูปผลผลิตให้ดีขึ้นหลากหลาย
2. การจัดการความรู้การจัดการผลผลิตจากป่าชุมชนทำข้อเสนอถึงป่าไม้ และ อบต.
3. เชื่อมงานพัฒนากับ สสส. งานพัฒนาในชุมชน
4. เชื่อมต่อยอดงานพัฒนาสร้างธรรมาภิบาลในชุมชนกับโครงการ CRT
5. การจดทะเบียน ขึ้นทะเบียนป่าชุมชนให้ถูกต้องตามกฎหมายของป่าไม้
6. ให้สื่อสารเวทีวิชาการ หรือ บทความทางวิชาการ เพื่อที่จะเกิดการต่อยอดทำงานในอนาคต